

Elementele ezoterismului occidental ca formă de gândire

ANCA BONTO

UNIVERSITATEA TEHNICĂ DIN CLUJ-NAPOCA

Facultatea de Litere

Specializarea: Scoala Doctorală de Filosofie

Conducator doctorat: prof. univ. dr. Petru Dunca

Elementele ezoterismului occidental ca formă de gândire

Noțiuni introductive

- *Ezoterismul este un ingredient important al culturii, toate marile civilizații au avut o anumită doză de ezoterism. Ezoterismul intrigă, tocmai de aceea el atrage ca un magnet.*
- *Ezoterismul ca și curent devine cu adevărat cunoscut prin intermediul lui Antoine Faivre, titularul catedrei de “Istorie a ezoterismului” în anul 1979. Cursul intitulat “Istoria curentelor ezoterice și mistice în Europa modernă și contemporană” este predat la Ecole Pratique des Hautes Etudes. Ezoterismul beneficiază astfel de rigoarea academică cuvenită, ezoterismul primește prin intermediul lui o bază științifică solidă.*
- *Abia în anul 1999 Wouter J. Hanegraaf devine titularul catedrei “Istoria filosofiei hermetice și a curentelor înrudite, din Renaștere până în prezent” de la Universitatea de Stat din Amsterdam, unde ezoterismul se predă ca disciplină.*

Elementele ezoterismului occidental ca formă de gândire

Noțiuni introductive

- *Cercetătorul olandez este cel care remarcă un aspect legat de adepții ezoterismului, ei nu se situează în afara tradiției religioase ci în interiorul religiei existente și încearcă să descopere cu ajutorul hermeneuticii noi semnificații ale scrierilor sacre. Această opinie a creat dezacorduri în relația cu autoritățile religioase, ce sunt tributari vechilor canoane religioase.*
- *Ezoterismul ca formă de gândire presupune conștientizarea existenței ascunsului care are diferite forme de exprimare. Prezumția de la care se pornește este ideea că ”dincolo de ceea ce este revelat se află un nivel de semnificație autentic, profund și real”.*
- *Trăsătura comună tuturor formelor de ezoterism vizează relația dintre revelat-ascuns respectiv distanțarea și alienarea. Revelatul capătă semnificație. Ezoterismul își propune cunoașterea divinității, a universului, dezvăluind un nivel codificat de semnificație.*

Elementele ezoterismului occidental ca formă de gândire

Noțiuni introductive

- *Din punct de vedere socio-politic ezoterismul schimbă paradigma, pentru că nimic nu mai este așa cum pare. Lumea devine guvernată de organizații secrete care trag niște sfori. Suntem contemporani cu diferite teorii ale conspirației ce presupun existența unor centre ale puterii aflate în spatele acțiunilor individuale.*
- *Existența ezotericului este tăinuită și exprimată prin simboluri indirect: “ezotericii deschid, descifrează, eliberează și revelează”. Cunoașterea ezoterică nu este transmisă la voia întâmplării, ea are un set de învățături și de reguli. Răspândirea cunoașterii esoterice este restricționată. Limbajul folosit este unul codificat iar transmiterea informațiilor se face către cei aleși, de către cei virtuoși.*
- *Există anumite tehnici necesare și indispensabile pătrunderi sensului învățăturilor. Specificul tradițiilor ezoterice este acela că nu au fost scrise pe hartie, ele au fost transmise prin viu grai tocmai pentru a se putea păstra un control în ceea ce privește identitatea destinatarului.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Un alt element important al ezoterismului este legătura dintre ezoterism și statut. El conferă protecție unui grup în societate, conferă o poziție privilegiată. De-a lungul istoriei ezoterismului a existat această tensiune între “tăinuirea și revelarea inerentă ideii de ezoteric”. Ezotericii Evului Mediu au păzit ezotericul și în egală măsură i-au denunțat existența. Chiar și Sfânta Scriptură are un nivel ezoteric ascuns care funcționează în paralel cu semnificația sa revelată.*
- *Ezoterismul pune în relație Onoarea și Tăinuirea. Dacă o persoană reușește să îi vadă pe alții fără ca ea să fie văzută, statutul lui devine în mod automat unul superior. Ezotericul ajunge pe un tărâm ascuns realității și uneori ascuns și imaginației. El trece dincolo de cortină și accede la divinitatea ascunsă.*
- *Se poate spune că ezotericii fac parte dintr-un grup exclusivist. Există acea dorință a misticului de a îl cunoaște pe Dumnezeu dar există și dorința lui Dumnezeu de a fi văzut, „Dumnezeul biblic tânjește să evadeze din sublima sa singurătate și să se facă auzit”.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Familia este cea care transmite cunoașterea ezoterică pe cale orală. Perceperea ezotericului ca parte nerevelată a sensului unei lucrări sfinte a devenit o idee centrală în gândirea medievală iudaică.*
- *In Evul Mediu discipolii sunt văzuți la niveluri diferite. Nivelul ezoteric este înțeles doar de către cel instruit, ceilalți se mulțumesc cu celelalte aspecte relevante ale textului. Pentru că semnificația lumii este pătrunsă doar de cei vrednici! Cert este că ezoterismul acordă un statut privilegiat cunoașterii. Ezoterismul nu este o încercare de marginalizare a filosofiei așa cum am putea fi tentați a crede, ci de potențare a ei.*
- *Studierea ezoterismului a creat tensiune între filosofie și societate iar filosoful se poate proteja doar prin păstrarea secretului. Păstrarea acestei libertăți a cunoașterii este element central al ezoterismului. Supraviețuirea ezoterismului nu este asigurată de către ființarea în secret, ci mai degrabă de utilizarea misterului. Inventarea tiparniței din secolul XVI-lea impactează ezoterismul în sensul eliminării spațiului închis de predare și inițiere.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Prezumția de la care pornește ezoterismului în Evul Mediu este aceea că dacă ar exista transparență totală societatea s-ar dezintegra. Societatea iluministă precum și societatea democratică promovează transparența. Există o relaționare între sine și mister “misterul păstrează identitatea sinelui printr-o relație complexă cu nivelul său revelat. În cazul transparenței totale, fără nici un secret, ar fi imposibil să se păstreze sinele din moment ce identitatea acestuia există tocmai pentru că este tăinuită.*
- *Cu cât o persoană poate vedea mai mult și este mai puțin văzută, cu atât este mai mare posibilitatea ca aceasta să-și extindă spațiul personal și puterea.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Savantul francez Antoine Faivre identifică șase componente sau caracteristici de bază valabile în cazul oricărei scrieri ezoterice.*
- *Patru din cele șase caracteristici identificate sunt esențiale, în sensul că prezența lor trebuie să fie simultană ca să putem concluziona că textul aparține într-adevăr ezoterismului.*
- *Celelalte două caracteristici au fost considerate ca fiind secundare. Le vom trece în revistă exact așa cum au fost ele analizate de către Antoine Faivre în anul 1992 în lucrarea “Ezoterismul” care a fost tradusă și în limba română.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Prima caracteristică face referire la existența Corespondențelor. Ezoterismul consideră că ar exista anumite corespondențe simbolice și reale între toate părțile universului vizibil și invizibil. Ceea ce se află sus este la fel cu ceea ce se află jos, ceea ce se află jos este la fel cu ceea ce se află sus. Corespondențele trebuie să fie citite și descifrate pentru că ele sunt ascunse ochiului neavizat. Intregul univers este un ansamblu de hieroglife ce se cer deciptate.*
- *Există două feluri de corespondențe. Prima este corespondența dintre natura vizibilă sau invizibilă, dintre planete și părțile corpului omenesc sau spre exemplu dintre planete și caractere ce stau la baza astrologiei. Urmează apoi corespondențele dintre natură (cosmos) sau chiar istorie și textele revelate. Biblia de pildă și natura s-ar afla în armonie, cunoașterea uneia ducând în mod automat la cunoașterea celeilalte conform lui Antoine Faivre.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *A doua caracteristică este Natura vie. Natura ocupa un loc esențial în cadrul cosmosului. Ea este bogată în revelații și semnificații și trebuie citită ca o carte.*
- *Termenul de magie evocă ideea unei naturi văzute, cunoscute, simțite, vie în toate părțile sale care este străbătută de un foc ascuns. Magia ca formă de cunoaștere leagă lucrurile din natură. Să ne gândim la talismane în care se utilizează pietre sau metale pentru restabilirea unei armonii psihologice sau fizice perturbate. Natura suferindă supusa exilului și vanității își așteaptă mântuirea.*
- *Această știință a naturii aprofundează cunoașterea triunghiului Dumnezeu-Om-Natură.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *A treia corespondență denumită de Antoine Faivre face apel la imaginație și medieri. Acestea sunt două noțiuni complementare. Corespondența presupune o formă de imaginație iar medierea se face prin ritualuri.*
- *Ezotericul pare mai curând interesat de intermediarii revelați privirii sale launtrice prin intermediul imaginației creatoare.*
- *Nu acest lucru se întâmplă cu misticul care este înclinat către o uniune directă cu divinul. Misticul suprimă imaginile și intermediarii care sunt percepuți ca piedici în calea unirii cu divinitatea.*
- *Ezotericul utilizează aceste simboluri ca pe niște intermediari în descifrarea naturii, vrea să fie cunoscute aceste entități mediatoare dintre lumea divină și natură. Prin intermediul sufletului, omul, ar putea stabili un raport cognativ cu o lume intermediară, un mezocosmos.*
- *Imaginația folosește intermediarii dintre lumea divină și natură.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *A patra corespondență este denumită ca fiind experiența transmutației. Conceptul de transmutație preluat din alchimie implică sensul de metamorfoză.*
- *Este sugerată o apropiere între aceste trei etape și cele trei faze ale caili mistice tradiționale: purificare- iluminare- uniune. In acest context transmutația privește atât o parte din natură cât și pe experimentatorul însuși.*
- *Aceste patru sunt componentele care stau la baza aborării metodologice a ezoterismului occidental modern. Acestea li se adaugă încă două cu caracter relativ sau secundar datorită prezenței lor frecvente.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *A cincea corespondență este o practică a concordanței. Această practică a concordanței apare mai degrabă la începutul epocii moderne și re apare în sec XIX într-o formă diferită. Este vorba despre stabilirea de numitori comuni între două tradiții diferite sau chiar între toate tradițiile, în speranța obținerii unei iluminări, a unei cunoașteri de tip superior.*
- *Pusă în practică studierea, recunoașterea și respectarea tuturor religiilor în vederea găsirii punctelor de convergență pot să unească laolaltă pe oamenii de bună credință într-un spirit de toleranță. Se ajunge astfel la cunoașterea trunchiului viu al tradiției primordiale din care s-au format ulterior tradițiile. Se postulează ideea existenței unei "tradiții primordiale" care s-ar putea situa deasupra tuturor tradițiilor religioase și ezoterice ale umanității.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *A șasea corespondență la care Antoine Faivre face referire este transmiterea. Invățătura ezoterică trebuie să fie transmisă de la maestru la discipol urmând un canal existent și respectând un parcurs deja trasat.*
- *La aceasta se adaugă noțiunea de validitate a cunoștințelor a cărei autenticitate nu poate să fie pusă la îndoială.*
- *Inițierea se face de la maestru la discipol, nimeni nu se inițiază singur. Importanța acestor două condiții în dezvoltarea societăților inițiatice secrete sau discrete din Occident este un lucru cunoscut. Amintim aici rozicrucianismul sau francmasoneria.*
- *Fiecare societate își constituie o cultură proprie. Studiarea curentelor ezoterice occidentale implică în primul rând prezența celor șase componente. Repartizarea lor poate să fie într-un mod inegal. Există așadar o formă de gândire ezoterică la fel cum există și o gândire de tip științific sau mistic.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

- *Maestrul spiritual are o autoritate dată de un anumit statut. Acest statut se obține în timp prin transcenderea condiției personale. Maestrul are și o stabilitate sufletească depășind modul de trai profan.*
- *Inițiatul va fi îndrumat treptat de către maestru. El va acumula informația succesiv, el va renunța la ego-ul și la aparențele acestei lumi. El devine cu adevărat conștient de ceea ce este și va fi supus unor probe și verificări înainte de a lua parte la această inițiere.*
- *Maestrul va folosi o metodă clară ce are la bază un set de reguli. Inițiatul pornește dintr-un punct și va trece prin anumite etape, va folosi anumite instrumente cu scopul de a ajunge la un anumit rezultat. Cunoștințele primite de inițiat sunt considerate ca fiind sacre.*
- *Doar în aceste condiții se poate vorbi despre o cunoaștere ezoterică.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

In viziunea lui Pierre A. Riffard, ezoterismul reprezintă un fel de structura antropologică universală. Cercetătorul a prezentat și unele invariabile specifice ezoterismului.

Acestea sunt:

- impersonalitatea autorilor - prin utilizarea unor pseudonime sau a unor coduri simbolice;*
- opoziția dintre ezoteric/exoteric;*
- subtilul care scapă ochiului nevizat;*
- analogiile și corespondențele, similitudinile dintre macro și microcosmos, om și microcosmos;*
- numerele și simbolistica lor, ciclurile istorice sau cele cosmice;*
- științele oculte cum ar fi numerologia, teosofia ;*
- artele oculte cum sunt astrologia, magia sau orice fel de artă divinatorie;*
- inițierea văzută ca ceremonie de intrare într-o societate secretă.*

Ezotericul ca ideologie. Considerente teoretice

Oliver Santamaria consideră ca multitudinea definițiilor ezoterismului poate să fie redusă la trei:

- *universalismele pro-ezoterice. Amintim cercetători precum Pierre Riffard, Rene Guenon, Gilles Quispel care consideră ezoterismul ca fiind ceva esențial, non-istoric și chiar supra-uman;*
- *anti-ezotericii din care fac parte Eric Voegenlinj, Carl Raschke, Marcello Truzzi pentru care ezoterismul este o deviere sociologică sau doctrinală în raport cu o religie sau modalitate de gândire;*
- *demersurile istorico-critice pentru care ezoterismul este un concept elaborat științific. Amintim aici pe Antoine Faivre, Wouter Hanegraaff, Kocku von Stuckrad, Henrik Bogdan.*

- *In viziunea lui Marcel Tolcea gândirea simbolică este “chiar argumentul existenței ezoterismului, câtă vreme reușeste să armonizeze contrariile” iar pe Rene Guenon îl consideră singura calauză calificată în acest domeniu. In ceea ce privește distincția dintre simbolismul ezoteric și cel religios, cel ezoteric este unul discret în timp ce cel religios este unul mult mai cunoscut, mai mediatizat.*

Concluzii

- *E dificil de stabilit o dată exactă a nașterii ezoterismului. De-a lungul timpului omul s-a manifestat ezoteric. Este poate acesta un mod de înțelegere a lumii în care viețuiește, e modul lui de interacțiune cu Dumnezeu și Natura, de interacțiune cu sinele.*
- *Antoine Faivre concluzionează că “tradițiile ezoterice propun o abordare a cunoașterii care nu depinde de o aderare prealabilă la un sistem de credințe sau etici, dar care este capabilă să confere sens universului și vieții noastre”.*
- *Tensiunea dintre ezoterism și exoterism s-a accentuat în secolul al XIII-lea și atinge apogeul în secolul al XIV-lea. Conținuturile ezoterice sunt considerate a fi superioare și astfel ele sunt protejate. Din punct de vedere istoric a existat un alt fenomen, acela că tot ce înseamnă ezoterism să fie considerat simplă prostie sau chiar erezie. Atunci când ezotericii au început să dezvaluie, au generat dispute. Granițele sale au fost mereu puse la încercare prin tensiunea dintre revelat și nerevelat. Studiarea ezoterismului a creat tensiune între filosofie și societate iar filosoful se poate proteja doar prin păstrarea secretului. Păstrarea acestei libertăți a cunoașterii este element central al ezoterismului. Supraviețuirea ezoterismului nu este asigurată de către fînțarea în secret, ci mai degrabă de utilizarea misterului.*
- *Ezoterismul secolului al XVIII-lea și al secolului al XIX lea se ridică împotriva materialismului și pragmatismului, împotriva abordării științifice rupte de spiritual. Teosofia, domină ezoterismul secolului al XVIII-lea .*

Concluzii

- *Secolul XX revine în forță cu astrologia considerată regina artelor divinatorii. La fiecare post radio sau Tv apare câte o rubrică de acest gen, fenomen pe care îl gustăm din plin. Astrologia răspunde unei nevoi, de regăsire a similitudinilor dintre univers și om.*
- *Ezoterismul vine azi cu numeroase oferte spirituale alternative, care se propagă foarte ușor prin intermediul cărților, a mass-mediei sau chiar a social-mediei. El promite vindecarea nu doar a problemelor fizice ci și a altor neîmpliniri de factură psihologică.*
- *Gândirea magică care a parcurs istoria omenirii se reactualizează primind haine noi. Revenim periodic, ciclic la nevoia omului de ezoteric, la nevoia omului de a primi răspunsuri acolo unde rațiunea se simte depășită.*
- *Omul dorește să știe de unde vine și încotro se îndreaptă, el nu poate să nu aibă țintă, în acest univers în care singura constantă este SCHIMBAREA*

Bibliografie

- ***Corsetti Jean-Paul - Istoria esoterismului și a științelor oculte, Editura Olimp, București 2000***
- ***Davy, Marie-Madeleine, Enciclopedia Doctrinelor Mistice, vol I-IV, Editura Amarcord, Timisoara 1997***
- ***Faivre, Antoine- Ezoterismul, Editura Paidea, București 2001***
- ***Faivre, Antoine, Cai de acces la ezoterismul occidental , vol I-II, Editura Nemira 2007-2008***
- ***Favart Felix, Istoria filosofică și politică a ocultismului. Magie, vrajitorie, spiritism , alchimie Editura Herald, Bucuresti, 2018***
- ***Gheorghe Glodeanu, Incursiuni în imaginarul esoteric, Editura Scoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022***
- ***Guenon, Rene, Ezoterismul creștin, Editura Herald, Bucuresti 2012***
- ***Guenon , Rene , Regele lumii. Ezoterismul lui Dante, Editura Herald, Bucuresti 2022***
- ***Halbertal Moshe, Ezoterism și Exoterism restricțiile misterului în tradiția iudaică, Editura Limes, Cluj- Napoca 2004***